

Христо Никифоров Даскалов - „След обявяването на войната бехме само нарицаеми учители !”

/публикация XII от цикъла „Строители и ревнителите от класните школи през Възраждането във Враца”/

Учителите и интелигенцията от Враца дават своя безспорен принос в борбите на българския народ за национално осъзнаване и политическа свобода. През 60-те г. на 19 век „Цариградски вестник“ помества статията „Успех на Просвещението у Враца”. В нея се прави исторически преглед на развитието на учебното дело във Враца. Говори се за големия успех на училището по времето на К. Огнянович. Разкриват се и порочните методи на работа на някои от учителите. Във връзка със стабилизирането на учебната система във Враца са предприети енергични мерки. За целта са поканени да учителстват изявени учители от Тревненската школа. Сред тях са Иван Славейков и Христо Даскалов. Новото структуриране на учебната дейност изисква и предметна диференциация на учителите. За горните два класа Главен учител е Славейков, а в долните класове - негов подгласник става Хр. Даскалов. Още с встъпването си в длъжност тревненският помощник публикува свои материали за обществено-културния живот във Враца в „Цариградски вестник, в ”Напред”, „Турция” и др. В тях, той отразява честването на Деня на Светите братя, равноапостолите Кирил и Методий, както и „народните дела”. Съобщава се за лошото състояние на учебните сгради и за недостатъчната грижа на чорбаджиите за училищата в града.

Христо Н. Даскалов е роден в Трявна на 6 август 1843 г. в семейството на чорбаджията Никифор Христов. В родния си град, той е възпитаник на Петко Рачов Славейков /1850- 56 г./, а в Габрово /1856 г- 59 г/ при Христодул Костович и Тодор Бурмов. Преди да започне във Враца, той енергично влага усилия на учителското поприще в Трявна и Лясковец. Като внук на х. Христо Даскалов и на Бона Станчева Априлова /сестра на Васил Априлов/, той трайно и задълго се посвещава на любимата професия. В автобиографичните си спомени Даскалов разказва, че когато дошъл във Враца, било събота и общинарите веднага го навестили във Вознесенското училище”. Той подробно разкрива и за състоянието на учебната мрежа в града, която се състои от три училища - Вознесенското,

Долномахленското /при ц. Св. 12 Апостоли"/ и Кемерското /Софийското при ц. "Св. Царей"/. Всяко от тях се поддържало от църквата си и не зависело от другото. Буден и наблюдателен, новопристигният млад учител се сработва добре с останалите си колеги от Враца - Мишон Тодоров, Иванчо Индрифето и Димитър Мехлемов. През 1875 г. Славейков напуска Враца, а на негово място за главен учител постъпва Константин Дестимиров от Копривщица, който е завършил в Загреб. ..."Той беше добър човек - пише Хр. Даскалов, добър другар, способен и трудолюбив учител". Въведена била стройна система, която не позволявала местенето от едно училище в друго. В края на всяка учебна година на завършилите успешно дадения клас връчвали удостоверение, в което се вписвал и успех. Отсъствията и поведението на учениците били отбелязвани в главната училищна книга. Броят на учениците бил различен за всяка учебна година, нещо повече, той се влияел от годишното време, през пролетта и лятото намалявал, а зимата се увеличавал. Оценка на учениците били по десетобалната система. В училището бил внедряван здрав български бит, възпитавани морално-волеви качества. Особено внимание било обръщано на патриотичните чувства, на националното достойнство. Това се обяснява с факта, че вътрешния подтик идвал от самите учители, една част от които в лицето на Нешо П. Брайков, Иван Славейков, Христо Даскалов, Иван Керечката и Константин Десимиров участвували пряко в работата на врачанския рев. комитет. Подготовката за въстанието през 1876 г. и последвалите преследвания и арести, разстроили работата на училищата. Обстановката се усложнила допълнително и от порива за смяна на врачанския владика. В писмо до Иван Славейков от 22 април 1876 г., Хр. Даскалов упреква х. Ангел Йоцов, че не успял да събере пари в общинската каса за изплащане заплатите на учителите и абонаментите на училището за вестниците „Ден“, „Век“, и „Зорница“. Последвали и още по-тежки дни. След потушаването на опита за въстание, училището прекъснало работата си. Затворени били и трима от учителите. Гражданите били притиснати сериозно от неуспеха, а репресиите от властта повсеместни: "Отвред, където и да се обърнеш - пише Хр. Даскалов на Ив. Славейков, човек гледа лица посърнали, обладани от едно отчаяние и една безизходност. Чак в началото на август 1876 г. освободените учители отворили светското школо. Смущението било преодоляно, въпреки, че чорбаджиите гледали некак накриво. Макар да са изминали вече три месеца от годината ми, но аз и до днес не сам зел нито една пара, при това

немам и надежда!“ - споделя Хр. Даскалов. Трудностите продължавали и до обявяването на Руско-турската освободителна война. Хр. Даскалов е назначен за главен учител, а занятията се водели и от ученици във Вознесенското училище поради липса на достатъчно учители. „След обявяването на войната можъ да кажъ, че бхме само нарицаеми учители,” продължава той. Непрестореният разказ на Хр. Даскалов през тези мъчително трудни години е своеобразен изворов материал за последните години на османското владичество и с основание го определя като летописец на Враца. Самият той е арестуван и е отведен във Видин след Априлското въстание. Остава във Враца до 1880 г., след което се премества в Оряхово. След Освобождението Даскалов събира етнографски материали, документи за историята на Трявна и др. Част от фолклорния материал е отпечатан в СбНУ и сп. ”Български преглед”.

Българското просветно движение е важен елемент от националното ни Възраждане. То нито е финансирано, нито поддържано от чуждоверската държава, но въпреки всичко успява. На практика българското образователно дело става пръв изразител на големите национални процеси в поробена България.

Красимир Григоров – Зав. отдел „Възраждане“, РИМ - Враца